

TARİHİ KENTLERİN KORUNMASINDA, KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARININ GETİRDİĞİ SINIRLAMALAR VE UYGULAMA SORUNLARININ KIRKLARELİ ÖRNEĞİNDE İRDELENMESİ

THE LIMITATIONS THAT PROTECTIVE CONSTRUCTION PLANS BRING AND THE STUDY OF PRACTICE PROBLEMS IN THE EXAMPLE OF KIRKLARELİ IN TERMS OF PRESERVING HISTORICAL PLACES

Aysun EYÜBOĞLU ERŞEN

¹ Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
¹ aysunee@gmail.com

ÖZET

Kültür varlıkları, tarihi kentlere kimlik veren, kentleri birbirinden ayıran önemli kent bileşenleridir. Kültür varlıklarının bulunduğu alanların korunması, ancak iyi tasarlanmış koruma amaçlı imar planlarının başarısına bağlıdır. Çalışmanın 1. bölümünde konuya ilişkin tanım ve kavramlar verilecektir. 2. Bölümde tarihi kentlerin korunmasında koruma amaçlı imar planları, rolü ve alanda getirdiği sınırlamalar, koruma mevzuatında yer aldığı biçimiyle aktarılacaktır.

3. Bölümde Kırklareli yerleşimi, “Kentsel sit alanı” olarak sınırlandırılan bölgenin konumu ve bu alanda 2001 yılı itibarıyla yürürlükte olan “Koruma Amaçlı İmar Planı” uygulamalarına ilişkin sorunlar irdelenecek, öneriler geliştirilecektir. 4. ve son bölümde ise, Kırklareli yerelinde, yapılan araştırma ve görüşmeler sonucunda, Koruma Amaçlı İmar Planı uygulaması ile elde edilecek kazanımlar, yeni yürürlüğe giren mevzuat bağlamında değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Kırklareli- Tarihi kent merkezi- Tarihi kentlerin korunması- Koruma amaçlı imar planı

ABSTRACT

Cultural assets, identify historical places, are the key components of the city that separate from each other. Protection of areas that contains cultural assets are only ensured by construction plans that successfully designed. In the first part of the study definitions and concepts of related subject will be given. In the second part of the study the protective construction plans of historical cities, its role and limitations in the subject will be conveyed as in the protection regulations.

In the third part problems such as Kırklareli settlement, the protection of the area named ‘Urban Protected Area’ and the current practice of ‘protective construction plans’ since 2001 will be examined and suggestions will be offered. In the last and fourth part of the study, returns of protective construction plans, in the consequence of examinations and negotiations in Kırklareli, will be assessed in terms of new regulations.

Key words: Kırklareli, historical city centre, protection of historical cities, protective construction plan

1. GİRİŞ

Tarihsel, doğal, kültürel zenginliğe sahip kentlerin korunması; kentsel rekabetin gündemde olduğu küreselleşen dünyada; daha da önem kazanmaktadır. “Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması” başlıklı Washington Tüzüğünde; “Endüstrileşmeyi izleyen kentsel değişimlerin etkisiyle bugün, tarihi kentler ve kentsel alanlar yok olma tehdidi altındadır” (URL 1) ifadesiyle risk uyarısı yapılmıştır. 2005 yılı sonrasında tarihi kentlerin korunmasındaki “risk” tanımlamasında “doğa kaynaklı” ve “kentsel gelişme baskılarının yarattığı” risk sayısının arttığı ve Türkiye açısından önem taşıdığı bilinmektedir (Dinçer, 2012). Çoğunlukla tarihsel kentlerde artan rant, nüfus, yüksek yapılaşma baskıları, zamanla kentsel siteleri de zorlamakta, dolayısıyla “eski” kent yerleşimine getirdiği çeşitli “sınırlamalar” ile koruma amaçlı imar planları da etkilenmekte, kentsel gelişme kesintiye uğrayabilmektedir. “Tarihsel, kentsel, yöresel,

geleneksel önemi olan ya da çevreye uyumlu ekonomik değeri olan yapıları ve alanları koruyarak, onararak”.., “uygun işlevler vererek çevre kalitesinin yükseltilmesine” (Özsoy, 2013) olanak sağlayan koruma amaçlı imar planları, sadece sınırları belirlenmiş bir alanı değil, esasında kentin bütünü de bir çeşit etkileşim yolu ile kapsamaktadır.

2. BÖLÜM TARİHİ KENTLER VE TARİHİ KENTLERİN KORUNMASI

Kentler; tarım dışı üretim faaliyetlerinin ağırlık kazandığı, topluluk halindeki insanların ortak yaşamlarından çıkan ve yaşam biçimleriyle şekillenen mekanlar olup, zaman içinde kültürel ya da sosyal değişimleri bünyesinde barındıran tarihi çevrelere dönüşmüştür. Tarihsel boyut önemlidir; çünkü başka uygarlıkları, ülkeleri, kentleri, yerleşimleri birbirinden ayıran en büyük özellik yaşanmışlığın kanıtlarını sunan tarihi çevrelerdir. Bir başka deyişle insanlığın geçirdiği her aşama, her buluş yaşantıya ve binalara da yansımış, giderek kentlere, ya da küçük büyük yerleşimlere birer kimlik kazandırmıştır. Dolayısıyla bu yapılar geçmişten gelen yaşantının, kültürün, beğenin, el emeğinin, yapı sanatının olduğu gibi, geçmiş dönemlerde “o yerde” yaşandığının da en önemli kanıtlarıdır.

Sözlük tanımına göre ; “Tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların veya kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri alma” (Hasol, 1995) anlamına gelen koruma; bugün kent ölçeğinde bakılırsa; tarihsel ve mimari değeri yüksek yapılardan gelecekte de yararlanabilmek için yıkıcı, bozucu eylemlerden korunması; geçmişten gelen sosyal, ekonomik, kültürel yapıların günün değişen koşulları ile bütünleştirilerek yaşantısını sürdürmesi şeklinde tanımlanabilir.

Toplumların geçmiş yaşantılarını her yönüyle yapılarına yansıttığı tarihi kentler; aynı zamanda toplumsal bilincin oluşmasında da katkıda bulunmaktadır. Ortak yaşanan tarihin somut göstergeleri olan kültür varlıkları, geçmişin tanıtıldığı, canlı birer bilgi kaynağıdır. Geçmiş yaşantıya ait bilgileri “özgün” olarak korunan yapının kendisinden öğrenmek bugün için çok değerlidir. Tarihsel kentlerin korunması için koruma amaçlı imar planları yapılmakta, çeşitli ülkelerin, kentlerin deneyimleri ulusal ve uluslararası toplantılarda paylaşılmaktadır. Tarihi çevrelerin korunma uygulamaları; yasal ve kurumsal yapı örgütlenmesini tamamlamış, korumanın amaçlarını koruma araçları ile doğru kurgulamış, korumanın yaşam kalitesini yükselteceğine inanmış bilinçli halk ve uzman personel yardımıyla gerçekleştiren ülkelerde uzun vadede etkili ve kalıcı niteliktedir.

3. BÖLÜM TARİHİ KENTLERİN KORUNMASINDA KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARI, ROLÜ VE ALANDA GETİRDİĞİ SINIRLAMALAR

Tarihi kentlerin korunması için uygulanan 26.07.2005 tarihli Resmi gazetede yayınlanan yönetmeliğe göre; Koruma Amaçlı İmar Planları; “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenen doğal sit alanları ve kentsel, arkeolojik, tarihi sit alanları ile çakışan”...“doğal ve çevresel değerlerin etkileşim-geçiş sahası da dikkate alınarak sürdürülebilirliğini, mutlak korunmasını ve gelecek nesillere intikalini sağlamak amacıyla halihazır haritalar ve mülkiyet verilerine dayalı olarak ”...“ koruma esaslarını, sağıklaştırma, yenilenme projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve varsa taşıt ulaşımını, altyapı tesislerinin tasarım esaslarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanacak”...“plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planları” şeklinde tarif edilmektedir (URL 2).

Yeni yasal düzenlemede koruma amaçlı imar planları; kültürel, sosyo-ekonomik araştırmaların temel veri olarak alınmasını kurumsallaştırarak önemli yenilikler getirmiş, planların hazırlanmasında yetki ilk kez şehir plancılarına verilerek, “kentsel koruma” çok yönlü biçimde ele alınmıştır (Dinçer, 2012). 13/03/2012 tarihli ve 28232 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik”te yer aldığı biçimiyle “Kentsel Sit”, Mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları ve bir bütün olarak o yerleşmenin ait oldukları dönemin yaşam biçimini gelecek nesillere aktarmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının” birlikte buldukları alanlar şeklinde

tanımlanmaktadır (URL 3). Asıl konusu sit alanları olan koruma amaçlı imar planlarının en büyük kazanımlarından biri; tarihi kentlerin kimliğine ve saptanan sorunlara göre ilke kararlarının oluşturularak, söz konusu bölgenin geleceğine yön verilmesidir. Diğer kazançlar da, envanter çalışmalarının tamamlanarak, alanın değerinin artırılmasıdır (URL 4).

Tarihi kentler ancak kent planlarıyla bütünleştirilmiş koruma planları yoluyla korunabilir. Kent planlama eylemleri ile kentsel koruma ilişkileri; kentin gelişme dinamiklerine bağlı (Özsoydan, 2007), çok yönlü uzmanlık ve çoklu katılım gerektirmektedir. Ayrıca kentsel sit alanındaki olası fiziksel bozulmalar ve terk etme nedeniyle yerleşik nüfusun ayrılması; koruma planında öngörülen “sosyal” yapının “ekonomik” yapı ile birlikte korunması yollarıyla azalma eğilimi gösterecektir (Öztekın, 2010). Koruma amaçlı imar planlarının yönetmelik hükümlerine bağlı olarak getirdiği bazı sınırlandırmalar bulunmaktadır. Öncelikle koruma planının yaklaşımı ya da amacı soruna “tek bir yapı” ölçeğinden bakmak değil; sokak, mahalle ya da “planın sınırladığı alan” ölçeğinden bakmaktır. Bir başka deyişle “Koruma Amaçlı Plan” kentin bütünüyle değil, sit alanı ile ilgilendiği için, başlı başına bir “sınırlandırma” getirmektedir. Planın getirdiği sınırlamalar;

A) Yapılarla ilgili sınırlandırmalar (koruma mevzuatında ya da plan raporunda belirlenmiştir),

1-Mevcut tescilli yapılar için getirilen koşullar,

2-Kentsel sit alanında bulunan, tescilli olmayan mevcut yapılarla ilgili getirilen koşullar,

3-Kentsel sit alanında bulunan boş parsellere sonradan yapılması istenen yeni yapılarla ilgili getirilen koşullar: “Yeni yapılarda plan tipi, strüktür, cephe düzenlemesi ve malzeme kullanımı ile parselde oturma şekli” gibi sınırlamalar (Gündüz, 2013) öngörülmektedir,

4-Yeni yapılacak binaların sit alanı bütününde mevcut olan kültür varlıklarının “kötü taklitleri” olmaması için alınacak önlemler ya da getirilecek sınırlamalar (Bazen hızlanan nüfus artışının talebi doğrultusunda kat yükseklikleri artışı, plan değişiklikleri, malzeme ve yapım sistemi değişimi, vs söz konusu olmaktadır)

B) Açık kentsel alanlarla ilgili sınırlandırmalar (Plan raporunda ya da notlarında belirtilir),

1- Ulaşım sistemine ilişkin sınırlandırmalar (Yaya ve araç trafiği, kullanım süreleri, vs),

2- Duran araçlar, merkezi otoparklarla ilgili kararlar,

3- Açık yeşil alanlar, çocuk parkları ve spor alanlarına ilişkin kararlar,

C) Kentsel sit alanında yer alması gereken donatı alanlarına ilişkin sınırlandırmalar (Eğitim, sağlık, dinsel işlevli alan sınırlandırması, yapılaşma koşulları,vs), (Plan raporunda belirtilebilir)

D) Altyapı hizmetlerinin gerçekleşmesine ilişkin sınırlandırmalar (sıhhi tesisat, aydınlatma,vs hizmetlerin gerçekleşmesi), (Plan raporunda belirtilebilir) şeklinde sıralanabilir.

5226 sayılı Kanunla değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun Ek-2a maddesi ve 3. maddesine ilave edilen tanımlar ile “yönetim alanı” ve “yönetim planı” kavramları ulusal hukuk mevzuatının içine ilk kez girmiş, bu kapsamda ülkede yönetim planlarının tüm sit alanları için hazırlanması zorunlu hale getirilmiştir (URL 5). 27.11.2005 Tarihli 26006 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” te “Yönetim Alanı; “...sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitimsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, planlama ve koruma konusunda yetkili merkezi ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler...” olarak yer almaktadır (URL 6).

“Yönetim Planı ise “... Yönetim Alanı’nın korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planı dikkate alınarak oluşturulan koruma ve gelişme projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlar...” olarak tanımlanmaktadır (URL 7). Stratejik özellik taşıyan ve koruma planları gibi “fiziksel” boyutu olmayan Yönetim Planı; sit alanlarının akılcı, sürdürülebilir ve bütüncül bir anlayış ile gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan bir yol haritasıdır. Yönetim planı; tarihi kentlerde korunacak alanlara ilişkin çok paydaşlı yapısıyla, korumanın gerekliliği, korumanın ekonomik (Aksoy, Enlil, 2012), sosyal ve kültürel yönleri ile diğer araçlar konusunda da bilinç kazandıracak bir yönetim aracıdır. Tarihi çevre üzerindeki baskıları azaltacak, çevresel kaliteyi yükseltecek planlama önlemlerini içeren “alan yönetimi”; kentsel sit alanındaki kaynakları,

alanın kullanımını ve yönetimini destekleyici olanakların gelişimini kontrol eden ve sürekli revize edilen bir rehber (=belge) niteliğindeki “Yönetim Planı” ile gerçekleştirilmektedir (Ayrancı, Gülersoy, 2009).

4. BÖLÜM KIRKLARELİ KENTSEL SİT ALANI ÖZELLİKLERİ, KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI UYGULAMALARI VE SORUNLAR

Bir “geçiş bölgesi” olan Roma ve Bizans dönemlerinde pek çok istilalara uğrayan Kırklareli, (URL 8) 14. yüzyılda Osmanlı topraklarına katılarak bir süre barış süreci yaşamış, Balkan Savaşı ve 1.Dünya Savaşı sıralarında Bulgar ve Yunan işgaline uğramış, ardından işgal edilmiş, yağmalanmıştır. Savaş sonrası dönemde Balkanlarda göçler yaşanmış, kent 10 Kasım 1922’de işgalden kurtarılmıştır. Kentte 20. yüzyıla kadar Türk, Bulgar, Rum ve Yahudi nüfusu yaşarken, Balkan Savaşı sonrasında Bulgarlar, İstiklal Savaşı döneminde de Rumlar şehri terk etmişlerdir. Ayrılan nüfusun yerine Yunanistan ve Bulgaristan’dan gelen Türk muhacirler yerleştirilmiştir (URL 9). İlk imar planınının 1948 yılında yapıldığı kaynaklardan anlaşılan kentte, Kültür Bakanlığı tarafından 1990 yılından önce kültür ve tabiat varlıklarını envanterleme çalışmaları yapılmıştır. Kırklareli, 2014 yılında güncellenen tescilli sit alanları listesinde; 118 arkeolojik sit, 1 kentsel sit, 2 tarihi sit, 6 karma sit alanı olmak üzere toplam 127 adet sit alanı varlığı ile listede belirtilen 80’den fazla sit alanının önünde gelmektedir (URL 10). Bu nedenle sit varlığı önemsenmelidir.

Bugün kent merkezinin 12 mahallesinden biri ve aynı zamanda kentsel sit alanı olan “Yayla Bölgesi”; Cumhuriyet döneminde yapılmış Rum ve Bulgar dönemi evlerinden oluşmaktadır. Bu evlerin plan tipleri, dış cephelerde kullanılan bütün mimari elemanları Türk evinin özellikleri ile birlikte Rumeli ve Bulgaristan evlerine benzer özellikler göstermektedir. Konut ağırlıklı yapı varlığı bulunan kentsel sit alanında bugün sayıları 50’den az kalan sivil mimarlık örnekleri ve birkaç adet eğitim, ticaret işlevli tescilli eser bulunmaktadır. 2013 yılı TÜİK verilerine göre, toplam 68004 merkez nüfusu olan Kırklareli’de kentsel sit alanının bulunduğu Yayla mahallesi nüfusu, büyüklük bağlamında 12 mahalle arasında 4. Sırada gelmektedir (Tablo.1.). Hızlı nüfus artışı yaşanmayan kentin eski yerleşim yeri olan Yayla Bölgesi; geçmiş dönemin sosyal, kültürel, ekonomik yapısını, yaşam biçimini, doğa-bina-insan arasındaki ilişkileri yansıtan tarihsel bir birikimdir (Arabacıoğlu, Aydemir, 2007).

Tablo.1. Kırklareli ili mahallelere göre nüfus bilgileri (www.trakyanet.com,2014) (URL 11)

Mahalle Adı	2013 yılı Nüfusları
Akalar	3.700
Bademlik	5.817
Cumhuriyet	3.442
Demirtaş	3.643
Doğu	1.275
İstasyon	6.734
Karacaibrahim	10.492
Karahıdır	2.907
Karakaş	14.525
Kocahıdır	4.612
Pınar	4.874
Yayla	5.983

Koruma mevzuatında yer alan Koruma Bölge Kurulları; sit alanları ve dışındaki tescil, tespit, envanter çıkarma, koruma planlarını değerlendirme, her türlü tescilli parsel ve tescilli ya da sit alanlarındaki yeni yapı inşai işlemlerinden sorumlu kılınan kurumlardır. Görev alanı Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ olan “Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu”nda, Kırklareli ile ilgili kentsel sit alanı ve tescilli yapılarla ilgili bütün talepler değerlendirilmekte ve onay verilmektedir. Bu çalışmada, Kırklareli kent merkezinde yer alan ve kentsel sit olarak tanımlanan bölge için alınan Koruma Kurulu kararları; Kırklareli Müzesi ile İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden elde edilmiş, sit alanı için karar alınan yıllara göre bir tablo oluşturulmuştur. Buna göre bugünkü kentsel sit alanı içinde 1990- 2014 yılı sonuna kadar alınan karar sayısı

toplam 229 olarak belirlenmiştir. Bu süreçte 1991, 1992, 1995, 1998 ve 2007 yıllarında Bölge Kuruluna, kentsel sit alanına ilişkin herhangi bir talebin gelmediği belirlenmiştir. Tabloya göre en çok “karar” 2012 yılında alınmış (48 adet), en fazla toplantı sayısı 13 adet ile 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Tabloda “Yapılanmaya İlişkin Kararlar” başlığı altında; -olumlu ya da olumsuz- basit onarım, rölöve, restitüsyon, restorasyon, çeşitli detay, doğalgaz, elektrik, sıhhi tesisat, peyzaj düzenleme ve tadilatları içeren projelerle birlikte uygulama ile ilgili kararlar yer almaktadır. Buna göre yapılanma kararları incelendiğinde, en fazla 2012 yılında 28 adet karar alındığı belirlenmiştir. Toplamda alınan 229 kurul kararının %54,14 ünü yapılaşmaya ilişkin kararlar oluşturmaktadır (Tablo. 2.).

Tablo.2. Edirne Bölge Koruma Kurulunun Kırklareli Kentsel Sit Alanına İlişkin Aldığı Kararların Yıllara Göre Dağılımı, (Erşen, 2015)

Edirne Bölge Koruma Kurulunun Kırklareli Kentsel Sit Alanına İlişkin Aldığı Kararların Yıllara Göre Dağılımı			
YIL	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı	Yapılanmaya İlişkin Kararlar
1990	1	1	0
1993	4	11	7
1994	2	2	1
1996	3	6	3
1997	2	7	1
1999	4	6	1
2000	1	4	0
2001	3	12	3
2002	1	1	1
2003	3	6	5
2004	2	6	2
2005	3	3	3
2006	3	10	6
2008	7	15	10
2009	3	6	3
2010	8	21	10
2011	2	7	4
2012	11	48	28
2013	8	21	16
2014	13	29	20
Toplam	84	229	124

Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 19.09.1996 gün ve 3387 Sayılı kararı ile 102 hektar büyüklüğündeki Kırklareli kentsel sit alanının tescilli yapılmış ve koruma planı 12.12.2000 tarihinde tamamlanmıştır. 2001 yılından beri yürürlükte olan 1/1000 ölçekli ve 114 hektarlık (Kırklareli Belediyesi, 2015) bir alanı içeren Koruma Amaçlı İmar Planı; üç bölüm ve 30 maddeden oluşan uygulama hükümleri ile gerçekleştirilmektedir. Amaç, Kapsam ve Genel Hükümlerden oluşan Birinci Bölüm sırasıyla; amaç, kapsam, tanımlar, istenen proje özellikleri ve ölçekleri, onarım, değişiklik ve revizyonlar, tescilli yapılara müdahale, sit alanında izne bağlı eylemler, a-Altyapı tesisleri, b-Kamu Yapıları, c-Yeşil Alanlar, işlev değişikliği alt başlıklarından oluşmaktadır.

İkinci bölüm A - Korumaya İlişkin hükümlerden (Tescilli yapıların korunması, tescilli olmayan geleneksel yapı tekniği ile yapılmış yapılara müdahale, bahçe duvarları ve diğer elemanların korunmasına ilişkin hükümler) B - Onarıma İlişkin Hükümlerden (Tescilli yapıların onarımı) Üçüncü Bölüm ise Yeni Yapılaşmaya İlişkin A - Genel Hükümler B - Arsa ile İlgili Hükümler ve C - Bina ile İlgili Hükümlerden oluşmaktadır. Bina ile ilgili yapı nizamları başlığı altında ; bina genişlikleri, bina derinlikleri ve yapı yaklaşma mesafeleri, genelde üç kat, 8,50 m verilen bina yükseklikleri, binalara kot verilmesi, cephe düzeni, çatı ve saçaklar, çıkımlar, bodrum kat ve bahçe duvarı inşa özellikleri, binaların cephe kaplamaları ve renk kullanımlarına ilişkin koşullar, sınırlandırmalar getirmektedir (Kırklareli Belediyesi, 2014).

Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 20.6.2013 yılı 64 nolu toplantısında, “Koruma amaçlı imar planının yayalaştırma ağırlıklı ve bölgedeki gelişim ve değişimleri de dikkate alarak ivedilikle revize edilmesi gerektiği” kararı verilmiştir. Söz konusu kararda

belirtilen koruma planı ve notlarında yapılacak değişikliklerin; son yıllarda hızlanan yeni yapılaşma ve onarım hareketlerinin artışı göz önüne alındığında; kentsel sitin korunmasında çok önemli olduğu düşünülmektedir. 2001 yılından beri yürürlükte olan koruma amaçlı planla birlikte, kentin “bütün olarak” gelişmesinin yerel yönetim ve merkezi yönetim birimleri arasında işbirliği sağlanarak; imar planlarıyla yönlendirilmesi gereklidir. Bu amaçla bazı hedefler ortaya konmalıdır. Bu çalışmada önerilen hedefler;

1- Kentsel Sit Alanında Kentsel Kalite ve İyileştirme Hedefleri:

a-Kentsel sit alanında; tarihsel, mimari ya da ekonomik değeri olan yapılar ve alanlar korunmalı, onarılmalı,
b-Çevreyle uyumsuz yapılar yıkılarak çevreye uygun çağdaş mimari ile bütünleştirilmeli,
c-Eskimiş, bozulmuş yol dokuları, sokak donatıları kullanılabilir hale getirilmeli,
d-Açık alanlar; yaya yolları, oturma, dinlenme, gezinti alanları, çocuk parkları ve yeşil alanlar olarak düzenlenmeli,
e-Tescilli yapıların restorasyonu yapılırken zorlamayan işlevler verilmeli,
f-Bakımsız bırakılan, terkedilen yapılar ya da bahçe duvarları için basit onarımlar yapılmalıdır.

2- Kentsel Sit Alanında Sağlıklı ve Yaşanabilir Çevre Koşullarını Sağlamaya Yönelik Hedefler:

a-Açık ve kapalı mekanlarda yetersiz olan doğal ve yapay aydınlatma elemanları yerleştirilmeli, gerektiğinde tesisat yenilenmeli,
b-Çöp toplama ve depolama olanakları sağlanmalı,
c- İçme suyu ve kanalizasyon altyapısı sorunsuz hale getirilmeli,
d-Yangına karşı özel alarm sistemleri oluşturulmalı,
e-Kentsel donatı elemanlarının eksiklikleri tamamlanmalı,
f- Bölgenin doğal afet riskleri hesaplanarak önlemler alınmalıdır.

3- Kültürel-Mekansal Bütünleşme ve Halk ve Yerel İdareyi Bilinçlendirmeye Yönelik Hedefler:

a-Kırklareli merkezinde korunacak alanın tarihsel gelişim sürecinde sahip olduğu kültür mirası potansiyeli değerlendirilmeli, kültürel ve turistik bir ilgi merkezi haline getirilmeli, yöre halkının dikkatini çekmek üzere çeşitli sanatsal ve eğlenceye yönelik etkinlikler tarihi mekanlar kullanılarak gerçekleştirilmelidir.

b-Ayrıca eski eserlerin restorasyonlarında istihdam edilmek üzere İl Özel İdareleri, Halk Eğitim Kurumları, yerel yönetim bünyesinde ya da üniversite işbirliği ile çeşitli yapı ya da el sanatları alanlarında, mümkünse kentsel sit alanı içinde uygulamalı olarak sertifikalı ustalık eğitimleri verilebilir.

c-Bütün koruma uygulamalarının başarısı, kullanıcılarının desteğini almasıyla doğru orantılıdır. Dolayısıyla koruyamayan, korumanın yollarını bilmeyen halk, sahip olduğu binaları kolaylıkla terkedebilir. Bu çalışmada önerilen “Yönetim Planı” oluşturularak, yerel idare ile belirli aralıklarla halk ve sivil toplum kuruluşları toplantıları yapılarak kültürel-mekansal bütünleşme sağlanmalı, projeler üretilmelidir.

d- Yerel yönetim ya da alan yönetim planı çerçevesinde “katılım yolu” aktif hale getirilerek, halkın kentsel sit alanını daha fazla sahiplenmesi, alana daha fazla sosyal ve ekonomik yönlerden destek vermesi sağlanabilir.

e- Oluşturulacak “Yönetim Planı” gereği, özellikle sit alanının kullanıcıları ile katılımcılar arasındaki iletişim kalıcı, ya da sürekli hale getirilmelidir.

f-Tarih bilincini yurttaşlara verebilmek, koruma uygulamaları ile birlikte yürütülmelidir. Eğitim konusunda bütün eğitim kurumlarından ve Mimarlar Odasından yararlanılabilir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları çeşitli etkinlikler düzenleyerek sorumluluk almalıdır. Halen mevcut olan yerel ölçekteki kentleri güzelleştirme, koruma dernekleri, ÇEKÜL Vakfı, Tarihi Türk Evlerini Koruma Derneği gibi kuruluşların örnek uygulamaları bulunmaktadır.

4- Planlama-Teknik- ve Ekonomik Alanlarda Gelişmeye Yönelik Hedefler:

a-Kentsel sit alanı içinde yer alan yeni yapılar için, tarihi yapılarıyla bütünleşen bir Kırklareli için, planlı gelişen sağlıklı bir mimari gerçekleştirilmelidir. Bu kapsamda yerel yönetim tarafından; kullanılmakta olan, oturma ruhsatı verilmiş ya da bitmemiş, ancak içinde ruhsatsız oturan binaların hızla belirlenerek estetik ve sağlık yönlerinden bitirilmesi için yaptırım uygulanmalı ya da katılım yoluyla farklı çözümler geliştirilmelidir.

b-Koruma mevzuatında yer alan KUDEP (Koruma Uygulama Denetleme) birimi Kırklareli kenti için, yasada tanımlı uzmanlarıyla işler hale getirilmelidir.

c-Koruma kültürünün geliştirilmesinde belediye önemli bir organizatör konumundadır. Bu bilinçle, kentin mevcut durumuna göre yeni bir imar planı yapılması için çalışma başlatılmalı, yeni planın hedefleri, planlamaya katılım yoluyla geniş tabanda kullanıcılara benimsetilmelidir.

d- Kentsel sit alanında ve kentin bütününde doğal afetler ile her türlü risk analizi ve zarar azaltma uygulamalarında öncelikli bölgeler, teknik uzmanları da yer aldığı etkin ve bütünlüklü bir sistem oluşturulmalıdır (Cinel, 2010).

e-Kültürel mirasın taşıdığı evrensel boyutluluk özelliği "koruma" konusunda uluslararası işbirliği ve etkin iletişimi kaçınılmaz kılmaktadır. Dolayısıyla devlet-halk işbirliği ve uluslararası maddi desteği arkasına alan iyi projelerle finansman sorunları aşılanmalıdır.

f- Kamu yararına eylemler içeren koruma konusunda son yasal düzenlemelerle yetkileri artırılan yerel yönetimler, bu görevi yürütecek eğitimli ve uzman kadrolarını güçlendirmelidir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kırklareli Kentsel Sit Alanında koruma sorunlarına çözüm önerileri geliştirebilmek için öncelikle "*Hangi nedenlerle koruma isteğine karşı çıkıldığını*" iyi anlamak gereklidir. Tarihi çevrelerin korunmasının istenmemesi gerekçeleri - sit alanlarının özelliklerine göre değişkenlik gösterse de - genel olarak; koruma uygulamalarının pahalı olması, yasal koruma sürecinde karar verme ve projelerin elde edilme/onaylanma süreçlerinin uzunluğu, bazen yapı kullanımının ekonomik olmaması, nüfusun azalmasıyla birlikte kiracı oranının artması, kentsel donatı ve altyapı eksiklikleriyle birlikte kentin çağdaş yapısal gelişmesinin durduğu algısı, fiziksel eskime, yanlış onarım uygulamaları, kalitesiz, estetik olmayan yeni binaların varlığı, sosyal-kültürel yönlerden yaşam tatmini sağlayamayan, zaten koruma bilinci zayıf olan halkın artık kentsel sit alanında yaşamayı tercih etmemesi gibi nedenler sayılabilir. Buna karşın, kentin göç alma hızının yavaşlığı, geleneksel dokunun taşıdığı turizm, ticaret, konut stoğu potansiyeli, tarihi çevrenin kent merkezine yakınlığı (Bayındırlık ve İskan Bak, 2009) ve yerel yönetimin son yıllardaki olumlu yaklaşımı ile restorasyon çalışmalarının hızlandırılması; Kırklareli için avantaj sayılabilen özelliklerdir.

Çalışmanın 4. Bölümünde belirtilen hedefler konularak, koruma uygulamaları planlar yoluyla gerçekleştirildiğinde, kent için aşağıda belirtilen kazanımlardan söz edilebilir;

- 1- Kentte mevcut iş alanları çeşitlenerek yeni yatırımcılar için çekim gücü yaratılabilir,
- 2- Yenileştirilen tarihi çevrelerin emlak değerleri yükselebilir,
- 3- Kente gelen yerli ve yabancı ziyaretçi sayısı artabilir, dolayısıyla ekonomik gelir artabilir,
- 4- Düzenlenecek festivaller, sosyal-kültürel etkinlikler kentin yöresel değerini artırarak kentin adını sınır komşularından başlayarak uluslararası düzeyde duyurabilir,
- 5-Tarihi çevrelerin de kullanılmasıyla düzenlenecek sosyal-kültürel etkinlikler öncelikle söz konusu çevrede yaşayan, daha sonra kent halkının daha fazla bilinçlenmesine zemin oluşturabilir,
- 6-Seçilerek işbaşına gelen belediyeler, teknik kadroları, başarılı denetim ve imar uygulamalarıyla yerel halkın dikkatini çeker ve olumlu sonuçlar, uygulamalar görüldükten sonra halkın yerel yönetimlere güveni artar dolayısıyla devam edecek koruma uygulamalarında daha katılımcı rol alabilir.

Bilimsel bir uğraş alanı olan tarihi çevre koruma çalışmaları; "Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları, bilimsel danışma kurulları, akademik kuruluşlar ve bu kurullarda hizmet eden koruma uzmanları, ayrıca planlama ve proje deneyimleriyle özel bürolar ve profesyonellerin birikimine dayanmadan yapılırsa, kültürel değerlere yarardan çok zarar verilebilir (Yıldırım, 2009). Tarihsel kentlerde uygulanan koruma amaçlı imar planları öngördükleri sınırlandırmalar ile; ülkelerin tarihi, kültürel zenginliklerini koruma ve yaşatmalarına uygun ortamı hazırlamaktadır. Sahip olduğu ülkelere ayrıcalık ve kültürel kimlik kazandıran tarihi çevreler; geçmişin birikimini aktardığından, taşıdığı bu önemle ülkenin ve giderek evrensel boyuttaki kültür mirasının önemli elemanları olacaklardır. Tek yapı ya da kent hangi ölçekte olursa olsun, çağdaş koruma anlayışının özünde; kültürel miras, uygarlık ve tarih bilinci, insanın yarattığı değerlere, emeğe saygı, çevreye karşı duyarlılık, estetik bilinç gibi bilgi birikimi gerektiren konular yer almakta; böylelikle koruma uygulamalarında üstlenilen sorumluluk, giderek tarihi kentlerin bulunduğu ülkenin sınırlarını aşarak, bölge ve dünya ölçeğine doğru genişlemektedir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A-Enilil, Z, 2012, "Kültürel Miras Yönetimi, (Ünite 1)", s.23, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 2573 Açıköğretim Fak. Yay No: 1543, Eskişehir
- Arabacıoğlu, F.P, Aydemir, I, 2007, " Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı", s.204, YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, İstanbul
- Ayrancı, İ, Gülersoy, N, Z, 2009, "Kentsel Koruma Alanlarının Yönetim ve Yönetim Planı Kavramı", s.74, Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009, Kentleşme Şurası, s.56, Kentsel Miras, Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu Raporu, Ankara
- Cinel, T, 2010, Kentsel Sit Alanında Planlama: Koruma ve Süreklilik Bağlamında Sorunlar ve Öneriler, Giresun Örneği, Y. L. Tezi, Gazi Üniv, Ankara
- Dinçer, İ, 2012, "Kültürel Miras Yönetimi, (Ünite 3)", s.79, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2573, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1543, Eskişehir
- Dinçer, İ, 2012, "Koruma Yaşatma Kültür Mirasının Korunmasında "Risklere Hazırlık" Kavramının Gelişimi, Mimarlık Mart-Nisan 2012, sayı 378
- Gündüz, V, D, 2013, Koruma Amaçlı İmar Planlarında Uygulama Sorunları: Mardin Eski Kent Merkezi Örneği, s.21, Y. L. Tezi, Bahçeşehir Üniv, İstanbul
- Hasol, D,1995, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, s.272, YEM Yayınları, 6 baskı, İstanbul
- Özsoy, Z, B, 2013, Koruma Amaçlı İmar Planlarının Yapım ve Uygulama Süreçlerinin Değerlendirilmesi; Afyonkarahisar Örneği, s.21, Y. L. Tezi, Isparta
- Özsoydan, G, 2007, Kentsel Korumaya Stratejik Yaklaşım (Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı Örneği), s.121, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bil Ens. Y. L. Tezi, İstanbul
- Öztekın, D, 2010, Sosyal ve Fiziksel Çevre Bağlamında Koruma Planları Antalya Kaleiçi Örneği, s.146, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bil. Ens. Y.L.Tezi, İstanbul
- Yıldırım, E, 2009, "Demokratikleşen Koruma ve Planlama Üzerine Düşünceler", Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar-1, s.70, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara

URL 1: <http://www.icomos.org.tr> (son erişim tarihi:3.2.2015)

URL 2: <http://www.mevzuat.gov.tr> (son erişim tarihi:1.2.2015)

URL 3: <http://teftis.kulturturizm.gov.tr> (son erişim tarihi:1.2.2015)

URL 4: <http://teftis.kulturturizm.gov.tr> (son erişim tarihi:10.2.2015)

URL 5: <http://www.alanbaskanligi.gov.tr> (son erişim tarihi:2.2.2015)

URL 6: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr> (son erişim tarihi:2.2.2015)

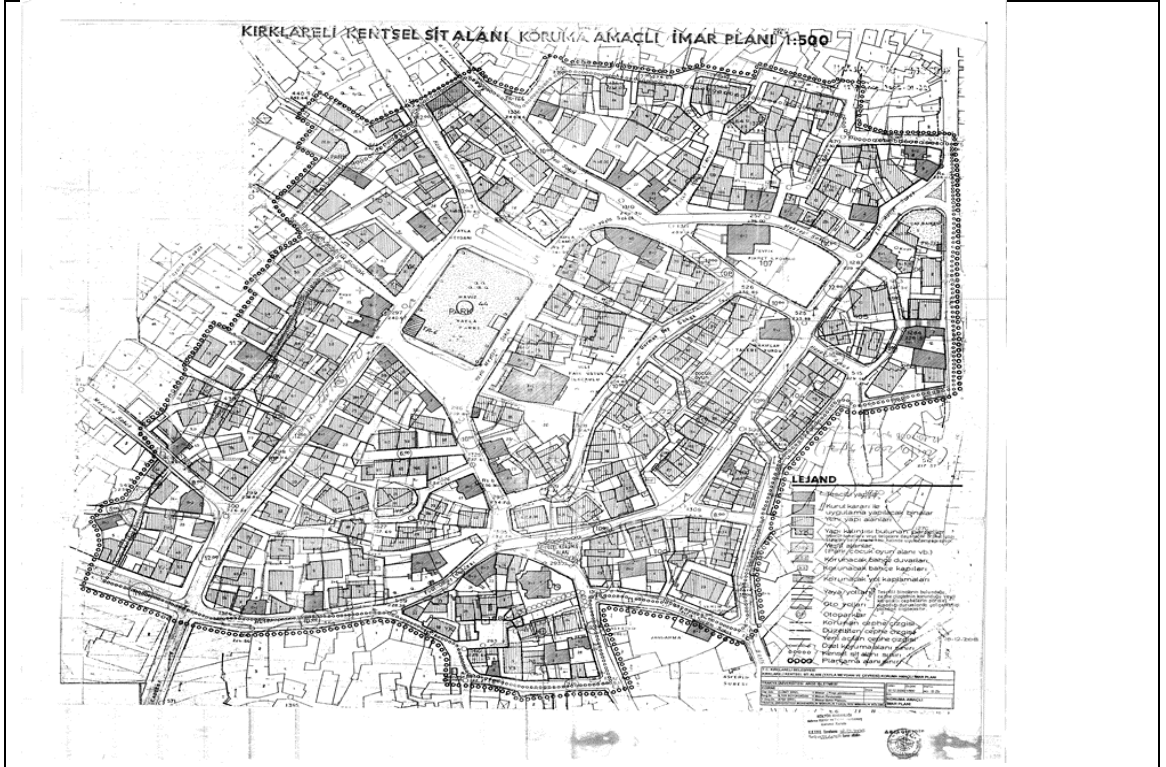
URL 7: <http://www.alanbaskanligi.gov.tr> (son erişim tarihi:1.2.2015)

URL 8: <http://www.trakya2023.com> (son erişim tarihi:7.2.2015)

URL 9: <http://pauegitimdergi.pau.edu.tr> (son erişim tarihi:2.2.2015)

URL 10: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr> (son erişim tarihi:13.2.2015)

URL 11: <http://www.trakyanet.com> (son erişim tarihi:1.2.2015)

Şekil.1. Kırklareli Koruma Amaçlı İmar Planı, 2001 (Kırklareli Belediyesi, 2014).